

în secolul al IX-lea' (pe cînd prima se referă la 'limba literară, limba scrisă a slavilor din secolele IX—XI', deci dintr-o perioadă ulterioară și sub alt unghi). Ținînd seama de faptul că *vechea bulgară* în prima sa accepție a fost criticat de numeroși slaviști (v. mai sus), și pe bună dreptate, iar în cea de-a doua se exprimă destul de fidel o realitate legată de cea mai veche influență slavă asupra limbii române, care, după cum se știe, este de tip bulgăresc, devine, credem, evidentă necesitatea folosirii acestui termen cu o singură valoare, cea secundă. Tot din punct de vedere semantic se remarcă faptul că unele denumiri (în speță, *paleoslavă*) sînt utilizate, uneori, pentru a desemna atît perioada veche a acestei limbi, cît și *vechea slavă* în totalitatea ei, deci și perioada slavonă.

Din punctul de vedere al circulației, strict sincronice, se disting termeni uzuali: *veche slavă* (mai ales *slavă veche*, *limba slavă veche*), termeni mai rar întîlniți: *veche slavă bisericească* (și *slavă veche bisericească*), *veche bulgară* și termeni arhaici: (*limbă*) *paleoslovenică*, (*limbă*) *paleoslavică*, înregistrați lacunar din punct de vedere lexicografic¹. Aceștia din urmă pot fi semnalati, azi, numai rareori, cu funcție arhaizantă.

În formarea acestei terminologii, în faza ei de început, un merit incontestabil l-au avut B.P. Hasdeu și Ioan Bogdan, de numele celui din urmă fiind legată introducerea studiului științific al vechii slave în învățămîntul nostru universitar. Continuînd tradițiile lui B.P. Hasdeu, creatorul primilor termeni românești de slavistică, Ioan Bogdan vorbește pentru întîia oară, la noi, de *paleoslovenică* și *paleoslavă*, acest termen, din urmă, fiind uzual și azi. În dezvoltarea și folosirea adecvată a denumirilor românești pentru *vechea slavă* un aport însemnat au adus slaviștii din generațiile următoare, la care se remarcă, într-o măsură sau alta, preocupări de stilistică în domeniul metalimbii (comp. observațiile judicioase, făcute la timpul lor, de lingviști ca Gr. Nandriș, P. Cancel, E. Petrovici, Al. Rosetti, Al. Graur ș.a.).

Criticînd, pe bună dreptate, traduceri fanteziste ca *slavono-bisericească*, (pe care, mai sus, nici nu le-am atras în discuție), acad. Al. Graur remarcă: „În românește se spune *veche slavă*, *paleo-slavă*, eventual *veche slavă bisericească*, și desigur ar fi destule nume (*subl. n.*) pentru o singură noțiune” [13; 30]. În realitate, după cum am încercat să arătăm, numărul acestora, mai ales sub raport diacronic, este cu mult mai mare: pentru *paleoslavă* există 15 denumiri² (inclusiv variante topice, cu și fără determinatul *limbă*), iar pentru slavonă, din secolul al XVII-lea pînă în prezent, se întîlnesc, după cum vom vedea în studiul următor, vreo 17 denumiri, deci în total 32. Mai e, oare, vreo altă limbă, pentru care să fi existat, în românește, atîtea posibilități de exprimare metalingvistică?

¹ Astfel, pentru a ne referi numai la termenii cu *paleo-*: TDRG nu înregistrează nici unul; Șăineanu, DU, îl dă numai pe *paleoslav* (s.v. *paleo-slav*); în CADE figurează *paleoslovenic* și *paleoslav* (s.v. *paleo-slav*); DM se mărginește să-l insereze pe *paleoslav* (s.v.); DER nu-l înregistrează pe nici unul; în DLR mss. figurează numai *paleoslav*, dar cu o etimologie pe care o repetă după CADE și DM („paleo + slav”).

² Descopăr acum, după terminarea articolului, un nou termen, la care nu mă așteptam: *veche slavonă*, înregistrat la I.A. Candrea [10; s.v. *paleo-slav*].